

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошцака
(наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Смирнов Максим Іванович
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінального процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»*

**МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ
ПРАВ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ
КОНФЛІКТІВ (В КОНТЕКСТІ
СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З
МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ
СУДОМ**

Міжнародні механізми захисту прав людини під час збройних конфліктів є важливими для забезпечення справедливості та запобігання безкарності за серйозні порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права. У контексті збройного конфлікту в Україні співпраця з Міжнародним кримінальним судом (далі – МКС) стає актуальною та нагальною, оскільки предметною сферою діяльності МКС є розслідування найтяжчих міжнародних злочинів, вчинених країною-агресором.

У своїй діяльності МКС повністю покладається на співробітництво з державами. Таке співробітництво з МКС здійснюється у порядку, визначеному КПК та Римським статутом Міжнародного кримінального суду (далі – РС), з урахуванням особливостей, передбачених розділом IX² КПК, яким серед іншого, передбачено центральні органи України щодо співробітництва з МКС. Саме центральні органи України застосовують, передбачені КПК та РС різні форми та процедури співробітництва України з МКС з метою сприяння

здійсненню розслідування, кримінального переслідування, притягненні до кримінальної відповідальності та покаранні осіб, які вчинили найтяжчі міжнародні злочини, що підпадають під юрисдикцію МКС.

КПК безпосередньо визначає центральні органи України з питань міжнародного співробітництва в ст.ст. 545, 574, 618 КПК. Предметний аналіз зазначених та інших статей дозволяє нам зробити висновок, що в ст. 618 КПК по-різному визначаються предметна сфера діяльності, повноваження, функції центрального органу України та хто саме може бути віднесений до нього. Відмінність полягає в наступному:

1) на відміну від розділу IX КПК, в розділі розділу IX² КПК використовується лише термін «центральный орган України», що пояснюється тим, що співробітництво з МКС детально регламентовано КПК та РС та здійснюється на рівні вже визначених державою центральних органів без можливості залучення додатково уповноважених органів;

2) співробітництво центральних органів України з МКС здійснюється у порядку та з урахуванням особливостей, передбачених в першу чергу, розділом IX² КПК, норми якого детально регламентують порядок та особливості взаємодії правоохоронних та судових органів України з МКС у питаннях здійснення розслідування, судового розгляду та виконання рішень МКС. Крім того, під час співробітництва з МКС центральні органи України, у випадках визначених в КПК звертаються до норм розділу IX КПК;

3) співробітництво центральних органів України з МКС не може ґрунтуватися на засаді взаємності, а може здійснюватися на підставі КПК та багатостороннього міжнародного договору – РС, в якому кодифіковано матеріальні та процесуальні норми, встановлюється структура, функції та юрисдикція суду;

4) стаття 618 КПК та розділ IX² КПК обмежує предметну сферу діяльності центральних органів України лише питаннями співробітництва з МКС під час здійснення розслідування, судового розгляду та виконання рішень МКС. Деякі із перерахованих розділом IX КПК напрямів взаємодії можуть входити до предметної сфери діяльності центральних органів України, але всі вони обов'язково, так або інакше будуть пов'язані з МКС. Зокрема, надання правової допомоги МКС шляхом проведення процесуальних дій на території України; отримання правової допомоги від МКС шляхом проведення процесуальних дій; передання кримінального провадження до МКС; перейняти кримінального провадження від МКС щодо злочинів проти відправлення ним правосуддя; затримання, тимчасовий арешт, арешт і передача; тимчасова передача особи до МКС для проведення процесуальних дій; передача особи до МКС у спрощеному порядку; виконання вироків та рішень МКС;

5) повноваження та функції центральних органів України відповідно до ст. 618 КПК обумовлені особливою правовою природою співробітництва з МКС та поширюється виключно на співробітництво з МКС;

6) відповідно до ст. 618 КПК центральними органами України щодо співробітництва з МКС є Офіс Генерального прокурора – під час розслідування та судового розгляду, а також виконання інших повноважень, що випливають із зобов'язань України у зв'язку з визнанням Україною юрисдикції МКС та Міністерство юстиції України – під час виконання вироків чи інших рішень МКС, ухвалених за результатами розгляду справи;

7) співробітництво з МКС безпосередньо пов'язано з його предметною юрисдикцією (*ratione materiae*) та охоплює найбільш тяжкі злочини, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства, а саме злочин агресії, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочин геноциду (ст.ст. 5-8 PC). Співробітництво з МКС здійснюється лише щодо найтяжчих міжнародних злочинів. Окремо слід зазначити, що МКС має юрисдикцію щодо злочинів проти відправлення ним правосуддя (ст. 70 PC);

8) центральні органи України зазначені у ст. 618 КПК здійснюють співробітництво з МКС з метою сприяння здійсненню розслідування, кримінального переслідування, притягненні до кримінальної відповідальності та покаранні осіб, які вчинили найтяжчі міжнародні злочини, що підпадають під його юрисдикцію. Крім того, метою такого співробітництва може бути виконання прохань МКС щодо розслідування злочинів проти відправлення ним правосуддя.

Повноваження центрального органу України з питань співробітництва з МКС передбачені ст. 618 КПК. Проте зазначена стаття не передбачає вичерпного переліку таких повноважень

центрального органу України. В залежності від форм та процедур співробітництва з МКС центральні органи України можуть здійснювати інші повноваження, які передбачені КПК та РС.

Крім того, необхідно розрізняти функції та повноваження центральних органів України, які передбачені розділом IX та IX² КПК. Повноваження центрального органу України передбачені ст. 618 КПК та розділом IX² КПК обмежуються предметною сферою діяльності, яка пов'язана питаннями співробітництва з МКС під час здійснення розслідування, судового розгляду та виконання рішень МКС.

Отже, функції та повноваження центрального органу України з питань співробітництва з МКС мають особливості, які обумовлені нормативно-правовим регулюванням та правовими підставами здійснення співробітництва, а також предметною сферою діяльності.

Також важливо визначити особливості та порядок виконання МКС функцій на території України. Тим більше, що в КПК цьому питанню присвячена лише одна стаття, яка визначає загальні положення такої взаємодії.

МКС має обмежену юрисдикцію здійснювати свої функції і повноваження на території держави. РС та ст. 624 КПК передбачають можливість виконання МКС функцій на території України, зокрема, процесуальні дії на території України, що виконуються на підставі прохання МКС можуть здійснюватися Прокурором МКС або уповноваженими ним працівниками, зазначеними у відповідному проханні.

Слід зауважити, що ст. 624 КПК у своїй назві передбачає виконання функцій на території України. Однак у самій статті йдеться про проведення процесуальних дій Прокурором МКС та засідань МКС на території України, на відміну від РС, в якому йдеться про розслідування та вжиття спеціальних слідчих дій у межах території держави. Крім того, не вказуються які саме процесуальні дії може проводити Прокурор МКС на території України.

Можна визначити певні особливості виконання МКС функцій та повноважень на території України, зокрема: 1) Прокурор МКС або уповноважені ним працівники можуть проводити процесуальні дії на території України лише на підставі прохання МКС. Тільки після отримання прохання МКС про надання допомоги у проведенні процесуальних дій, центральний орган України вживає необхідні заходи спрямовані на його виконання; 2) Прокурор МКС може проводити на території України процесуальні дії, передбачені КПК або РС, крім тих, виконання яких в Україні здійснюється за погодженням із прокурором або з дозволу слідчого судді, суду; 3) процесуальні дії, проводяться Прокурором МКС або уповноваженими ним працівниками; 4) якщо Прокурор МКС уповноважує інших працівників МКС на проведення процесуальних дій в Україні, такі дії можуть бути проведені лише за погодженням з Генеральним прокурором або виконувачем його обов'язків; 5) Прокурор МКС або уповноважені ним працівники можуть проводити процесуальні дії на території України з дотриманням порядку їх проведення, який передбачений КПК; 6)

центральний орган України зобов'язаний сприяти МКС у реалізації його функцій та повноважень шляхом вжиття необхідних заходів з метою полегшення виконання МКС його функцій та повноважень на території України.

На прохання МКС центральний орган України має обов'язок вживати заходи, спрямовані на сприяння виконанню МКС його функцій на території України. Сприяння виконанню МКС функцій може включати: 1) проведення засідань (центральний орган України може допомагати в організації та проведенні засідань МКС, надаючи необхідні приміщення, обладнання та іншу підтримку); 2) забезпечення доступу до свідків, потерпілих та матеріалів (центральний орган України може сприяти доступу до свідків, потерпілих, інших осіб та документів необхідних МКС); 3) консультації з питань права (центральний орган України може надати правову допомогу та консультації щодо законодавства України пов'язаного із діяльністю МКС); 4) забезпечення координації між правоохоронними та судовими органами України з МКС (для забезпечення ефективного співробітництва центральний орган України відповідає за координацію між національними інституціями та МКС); 5) логістична підтримка (може включати забезпечення транспорту, охорони та інших ресурсів, необхідних для проведення засідань та інших процесуальних дій).

Такі заходи є важливими для забезпечення ефективної роботи МКС в Україні, особливо у контексті розслідувань, пов'язаних із міжнародними злочинами, що відбуваються під час військових дій

на її території, а також допомагають забезпечити доступ до правосуддя для жертв таких злочинів.

Ключові слова: Міжнародні механізми, захист прав людини, збройний конфлікт, Міжнародний кримінальний суд, юрисдикція.

Федорова Тетяна Сергіївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична
академія»*

Галімська Поліна Віталіївна

*здобувачка вищої освіти Національного
університету «Одеська юридична академія»*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головним напрямком діяльності правоохоронних органів є наближення стандартів фахової підготовки і здійснення службових обов'язків до загальновідомих у міжнародних правовідносинах норм та стандартів прав та свобод людини.

У той же час у національному та міжнародному законодавстві не має єдиного розуміння змісту і форми існування стандартів правоохоронних органів. Під “міжнародно-правовими стандартами правоохоронної діяльності” потрібно розуміти принципи і правила для посадових та службових осіб, які є уніфікованими та

ЗАКАЛЕНКО О.В.

Окремі аспекти права звернення до адміністративного суду в умовах
воєнного стану..... 160

БОДИРЄВ Д.А., ПРИСТИНСЬКИЙ Б.О.

Сучасний досвід організації фізичної підготовки для стрільби з
пістолета слабкою рукою у збройних силах країн НАТО..... 166

ПІДГОРОДИНСЬКА А.В.

До питання про гарантії здійснення адвокатської діяльності в
кримінальному провадженні: сучасний стан і перспективи170

Секція № 3**Міжнародні механізми захисту прав людини****КОНОНЕЦЬ О.М., ТИМОШЕНКО Є.М.**

Міжнародні механізми захисту прав людини 179

КОНОНЕЦЬ О.М., ГЛУШКО К.В.

Механізми захисту прав біженців в період збройних конфліктів186

КОНОНЕЦЬ О.М., КОБЕРНИК Д.Б.

Захист прав людини в Україні під час воєнного стану 192

КОНОНЕЦЬ О.М., ГОНЯНА К.В.

Право на справедливий суд як базова міжнародно-правова гарантія в
процесі здійснення судочинства198

БОРЩЕВСЬКА О.М.

Межі дотримання прав людини щодо видозміни геному людини ... 203

ІВАНОВА Н.Г., БАСЮК В.В.

З Україною Європа змушена реформуватися (за матеріалами
французької газети Le monde)..... 210

МАНУЇЛОВА К.В.

Роль міжнародного кримінального суду у розслідуванні та
притягненні до відповідальності за воєнні злочини214

МІНЧЕНКО Д.А.

Виконання рішень ЄСПЛ у Великій Британії: приклад для України.....
.....219

СМИРНОВ М.І.

Міжнародні механізми захисту прав людини в період збройних
конфліктів (в контексті співробітництва України з Міжнародним
кримінальним судом).....227

ФЕДОРОВА Т.С., ГАЛІМСЬКА П.В.

Міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності 234

ЩЕРБАК Г.Р., РАШКІВСЬКА М.В.

Міжнародні механізми захисту прав людини238

ЗУБАЙР А.

Діяльність управління ООН з прав людини в сфері менеджменту
міжнародного бізнесу243